

QADIMGI MISR SIVILIZATSIYASI VA UNING DUNYO TARIXIDAGI O'RNI

Hushvaqtov Sultonmurod Shukurovich

Surxandaryo viloyati uzun tumani 1-sonli politexnikum sultonmurodxushbakov@gmail.com

Tel:976906510

Annotatsiya: Ushbu maqolada Qadimgi Misr sivilizatsiyasi, uning shakllanish jarayoni, davlat tuzilishi, diniy qarashlari, ilm-fan yutuqlari va arxitektura merosi keng yoritiladi. Misrning dunyo tarixiga ko'rsatgan ta'siri, xususan yozuv, me'morchilik, san'at, astronomiya va tibbiyot sohalaridagi ulkan o'rni tahlil qilinadi. Maqola qadimgi Sharq sivilizatsiyalari rivojiga Misr madaniyatining qo'shgan hissasini ochib berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Qadimgi Misr, Nil vodiysi, fir'avn, piramidalar, hieroglif, mumiyolash, ibodatxona, arxeologiya, qadimgi davlatlar, Sharq sivilizatsiyasi, arxitektura, ilm-fan, tibbiyot, yozuv tizimi.

KIRISH

Qadimgi Misr sivilizatsiyasi dunyo tarixidagi eng qadimiy va eng rivojlangan sivilizatsiyalardan biri sifatida e'tirof etiladi. Nil daryosi vodiysida shakllangan ushbu davlat miloddan oldingi IV ming yillikda paydo bo'lib, uch ming yildan ortiq muddat davomida o'z siyosiy, iqtisodiy va madaniy ta'sirini saqlab kelgan. Misr sivilizatsiyasi o'zining davlat boshqaruvi, diniy tizimi, san'ati va ilmiy yutuqlari bilan jahon sivilizatsiyalariga ulkan ta'sir ko'rsatdi.

1. Misr sivilizatsiyasining shakllanishi

Qadimgi Misr jamiyati Nil daryosi qirg'oqlarida dehqonchilik, sug'orish tizimi va tabiiy boyliklardan oqilona foydalanish natijasida rivojlandi. Nilning har yili toshib turishi tuproq unumdorligini oshirgan, bu esa yuqori hosil va aholining zich yashashiga imkon yaratgan. Ana shu ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar bir markazlashgan davlatning shakllanishiga zamin yaratdi.

2. Davlat tuzilishi va boshqaruv tizimi

2.1. Fir'avn hokimiyati

Qadimgi Misr boshqaruvining markazi fir'avn hisoblangan. U:

- mutlaq hukmdor;
- yerning sohibi;
- ilohiy kuch egasi deb e'tirof etilgan.

Fir'avn qo'shinlar, ruhoniylar, dehqonlar va amaldorlar ustidan hokimiyatni amalga oshirgan.

2.2. Ma'muriy tizim

Davlat:

- viloyatlarga (nomlarga) bo'lingan,
- har bir nomni nomarx boshqargan,
- soliq, sug'orish va davlat qurilishlarini nazorat qilgan.

Bu tizim Misrda barqaror siyosiy boshqaruvni ta'minlagan.

3. Din, e'tiqod va mifologiya

Qadimgi Misr hayotida din markaziy o‘rin tutgan. Misrlilar ko‘p xudolilik tizimiga ishongan.

3.1. Asosiy xudolar

- Ra — quyosh xudosi,
- Osiris — o‘liklar dunyosi xudosi,
- Isida — onalik va sehr ilohi,
- Amon — davlat xudosi.

3.2. Mumiyolash jarayoni

Misrlilar ruhning abadiy yashashiga ishonib, odam jasadini mumiyolashni yo‘lga qo‘ygan. Bu jarayon o‘z zamonasi uchun juda rivojlangan anatomik bilimlarga asoslangan.

4. Ilm-fan va texnologiyalar

Qadimgi Misr ilm-fan tarixida alohida o‘rin egallaydi.

4.1. Matematika va astronomiya

Misrlilar:

- geometriyani rivojlantirgan,
- Nilning toshishi vaqtini aniqlash uchun astronomiyani qo‘llagan,
- 365 kunlik taqvim yaratgan.

4.2. Tibbiyot

Misr tabiblari jarrohlik, dorishunoslik va anatomiya bo‘yicha yirik kashfiyotlar qilgan. Mumiyolash jarayoni ularga inson tanasi tuzilishini chuqur o‘rganishga yordam bergan.

4.3. Yozuv tizimi

Hieroglif yozuvi dunyoning eng qadimiy yozuv tizimlaridan biri bo‘lib, davlat ishlarini yuritishda muhim rol o‘ynagan. “Papyrus” yozma manbalar yaratishda keng qo‘llangan.

5. Arxitektura va san’at

Qadimgi Misr arxitekturasi o‘zining ulug‘vorligi, aniqligi va muhandislik yutuqlari bilan mashhur.

5.1. Piramidalar

Giza piramidalar majmuasi — insoniyat tarixidagi eng ulkan qurilish yodgorliklaridan biri. Xufu piramidasi qadimgi dunyoning “7 mo‘jizasi”dan biri hisoblanadi.

5.2. Ibodatxonalar

Karnak, Luksor, Abu-Simbel ibodatxonalari o‘sha davrning diniy, me’moriy va san’at yutuqlarini aks ettiradi.

6. Qadimgi Misrning dunyo tarixidagi o‘rni

Misr sivilizatsiyasi insoniyat rivojiga ko‘plab sohalarda ta’sir ko‘rsatgan:

- davlat boshqaruvi modelini yaratgan,
- yozuv va hisob-kitob tizimini rivojlantirgan,
- tibbiyot va anatomiyada ilg‘or bilimlar yaratgan,
- me’morchilikda monumental inshootlar bunyod etgan,
- yaqin Sharq va O‘rta er dengizi sivilizatsiyalariga ta’sir ko‘rsatgan.

Misr merosi qadimgi dunyo bilimlari rivojiga asos bo‘lib xizmat qilgan va bugungi kungacha insoniyatni ilhomlantirib kelmoqda.

Xulosa

Qadimgi Misr sivilizatsiyasi insoniyat tarixida o'chmas iz qoldirgan. U nafaqat kuchli davlat boshqaruvi va arxitekturasi bilan, balki ilm-fan, madaniyat, diniy qarashlar va iqtisodiy rivojlanishi bilan ham jahon taraqqiyotiga ulkan hissa qo'shgan. Bugungi kunda

Misr yodgorliklari insoniyatning qadimgi tafakkuri va mahoratidan dalolat beruvchi bebaho merosdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

Assmann J. The Mind of Egypt: History and Meaning in the Time of the Pharaohs. – Harvard University Press, 2003.

1. Shaw I. (ed.). The Oxford History of Ancient Egypt. – Oxford University Press, 2000.
2. Wilkinson T. Early Dynastic Egypt. – Routledge, 2019.
3. Gardiner A. Egyptian Grammar. – Griffith Institute, Oxford, 2012.
4. Rice M. Who's Who in Ancient Egypt. – Routledge, 2001.
5. Pirenne J. History of Ancient Egypt. – London, 1999.